

Asia: VN/10928/2025

## **Hallituksen esitys laiksi kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta**

### **Lausunnonantajan lausunto**

**Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:**

Kansallisarkisto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta.

Lakiluonnoksessa edotetaan laissa säädettäväksi kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin sihteeristöstä ja sen tehtävistä, tietojen keräämisestä ja käsittelystä, sihteeristön tiedonsaantioikeuksista, rekisterinpitäjyydestä, toiminnan päättymisestä ja arkistoinnista.

Kansallisarkisto toteaa, että lakiehdotuksessa on kuvattu kattavasti ja yksityiskohtaisesti arkistoinnin ja tietosuojalainsäädännön suhdetta sekä huomioitu tietojen asianmukainen käsittely koko prosessin ajan. On hyvä, että lainmuutoksen tarpeen arvioinnin yhteydessä on hyödynnetty käynnissä olevan saamelaisten totuus- ja sovintokomission työstä saatuja kokemuksia työskentelyn järjestämisestä yleislainsäädännön puitteissa.

Arkistoinnista säädettäisiin ehdotetun lain 8 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan loppuraportin valmistuttua kuuroihin ja viittomakielisiin kohdistuneita oikeudenloukkauksia ja syrjintää koskevat asiakirjat arkistoidaan tai tuhotaan. Säännös kohdistuisi arkistoinnin ajankohtaan. Sihteeristön toiminnan päättyessä asiakirjoja ei säilytettäisi oikeusministeriön hallussa vaan ne arkistoitaisiin, tai siltä osin kun kyse on asiakirjoista, joita ei arkistoida, ne tuhottaisiin.

Ehdotuksen mukaan arkistoinnista päättäisi Kansallisarkisto sihteeristön yhteistyössä valtioneuvoston kanslian laatiman esityksen pohjalta. Pykälän 2 momentin mukaan sihteeristön toiminta voi jatkua loppuraportin antamisen jälkeen, mikäli se on tarpeen arkistoinnin loppuunsaattamiseksi. Sihteeristön toimikausi voisi siten jatkua oikeusministeriön niin päättyessä,

jotta sihteeristö voi itse vastata aineiston käsittelystä arkistointia tai tietoturvallista tuhoamista varten. Tiedot tulisi arkistoida tai tuhota viimeistään vuoden sisällä loppuraportin antamisesta.

Yleisperusteluiden (s. 8) mukaan "sihteeristön työn päättyessä syrjintää ja oikeudenloukkauksia koskevat kuulemistallenteet ja muut asiakirjat tulisi arkistoida, jotta ne eivät jää oikeusministeriön haltuun. Mikäli asiakirjat jäisivät oikeusministeriön haltuun, oikeusministeriö voisi joutua käsittelemään aineistoja esimerkiksi arkistoinnin järjestämiseksi tai tietopyyntöihin vastaamiseksi. Menettelyn varmistamiseksi asiasta on perusteltua ottaa säännökset lakiin." Jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida, onko 8.1 §:ssä säädetty arkistoinnin ajankohta sellainen, että siinä on otettu huomioon tiedonhallintalain 21.1 §:n 2 kohdan (säilytysaikoja määritettäessä on otettava huomioon luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön etujen, oikeuksien, velvollisuuksien ja oikeusturvan toteuttaminen ja todentaminen) mukainen säilyttämisen tarve, sillä näillä perusteella tehtyihin tietopyyntöihin vastaaminen ei pääkohtaisesti pitäisi kohdistua arkistoituihin asiakirjoihin eikä etenäkään sellaisiin, jotka arkistoidaan Kansallisarkistoon.

Luonnoksessa todetaan, että asiakirjat arkistoitaisiin Kansallisarkistoon. Luonnoksen mukaan tämä edellyttää ennakoivaa yhteistyötä, jotta kuulemisten käynnistyessä voidaan riittävällä tavalla informoida kuultavia tiedonhallinnan ja arkistoinnin käytännöistä. Kansallisarkisto pitää hyvänä, että valmistelussa on arvioitu, että tietoja antavien informointi ja oikeudet on mahdollista järjestää tyydyttävällä tavalla yleislainsäädännön puitteissa. Kuultavia voidaan sen perusteella informoida arkistoinnista.

Alkuperäisen käyttötarkoituksen päätyttyä henkilötietoja sisältävät asiakirjat voidaan arkistoida yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia varten. Tietosuoja-asetus (artikla 9) ja tietosuojalaki (6 §) mahdollistavat myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn yleisen edun mukaisia tai yleishyödyllisiä arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia varten (artikla 9, 2 j). Kansallisarkisto katsoo, että sen arvonmääritys ja seulontapolitiikka-asiakirjassa (KA/12247/07.01.01.03.00/2019) esitettyjen arvonmäärityksen kriteerien ja menetelmien perusteella laaditut seulontapäätökset ovat osoituksia myös yleishyödyllisestä arkistointitarkoituksesta.

Perusteluissa voisi olla aiheellista edelleen selkeyttää, että kuulemistallenteista lopulta tulee viranomaisen asiakirjoja, joihin sovelletaan julkisuuslakia. Tallenteet voidaan arkistoida arkistolaissa säädetyllä tavalla ja niitä voidaan käyttää kuten muitakin arkistoituja aineistoja. Ne eivät siten jää ainoastaan sihteeristön tietoon tai ainoastaan totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisessa käytettäväksi (vrt. toteamus asiakirjojen pysymisestä yksinomaan sihteeristön ja sen toimeksiannosta työskentelevien käytössä sivulla 6).

Yleisperusteluiden (s. 12) mukaan "[a]rkistoidun aineiston käyttörajoituksista ei ehdoteta säädettäväksi, vaan asia jäisi lakiehdotuksen mukaan sihteeristön linjattavaksi. Kansallisarkiston käytäntöjä ja menettelyitä on tarkoitus selvittää lisää ennen esityksen antamista sen arvioimiseksi,

onko käyttörajoituksista säätäminen tarpeellista." Sihteeristön asia ei ole linjata käyttörajoituksia vaan soveltaa käyttörajoituksien osalta voimassa olevaa julkisuus- ja salassapitolainsäädäntöä. Kansallisarkiston näkemyksen mukaan arkistoidun tietoaineiston käyttörajoituksista annettavalle erityissääntelylle ei ole tarvetta vaan toimintaan sovelletaan julkisuuslakia, EU:n tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia.

Happonen Päivi  
Kansallisarkisto

Hakala Maiju  
Kansallisarkisto